

ÇEŞİTLİ CEPHELERDE KÂZIM KARABEKİR

E. Kur. Alb. NUSRET BAYCAN

Büyük bir asker olan Korgeneral Kâzım Karabekir, koruyucu ve seven kişiliği yanında, Türk ahlâk ve karakterinin de seçkin bir siması idi. Bazı eserlerde son rütbesi Orgeneral olarak gösterilmekte ise de Genelkurmay Başkanlığının ilgili şubesinde ve arşivdeki şahsî dosyasında bu rütbe-ye yükseldiğine dair bir kayıt ve belgeye rastlanamamıştır. Esasen emekli maaşı da Ferik yani Korgeneral rütbesi üzerindedir.

Görüş ve düşüncelerinde vatanseverliği ve milletin selâmeti her zaman ön plânda yer almıştır.

Mustafa Kemal Paşa (Atatürk) ile, zaman zaman askerî ve siyasî konularda fikir ayrılıkları olmuşsa da, ilişkilerinde her zaman içtenlik ve dürüstlük hâkimdi.

Yurt savunması ile ilgili konularda titizlik göstermesinde, katıldığı harplerdeki maddî ve manevî kayıplarımızın ve şahidi olduğu fecaatin etkisi büyüktür. Kâzım Karabekir, 1910 Arnavutluk Ayaklanmasının bastırılmasında önemli rol oynamış, Balkan Harbinde Edirne Kalesini savunmuş, Birinci Dünya Harbinde çeşitli cephelerde tümen ve kolordulara komuta etmiş, zaferler kazanmış, Türk İstiklâl Harbinin Doğu Cephesi Komutanı olarak ün yapmıştır.

Kâzım Karabekir'in Yaşamı:

1882'de İstanbul'da doğmuş, ilk öğrenimine burada başlamış, babası Emin Paşa'nın görev yaptığı Van, Harput ve Mekke'de sürdürmüştür. Orta öğrenimini, Fatih Askerî Rüştiyesi ve Kuleli Askerî Lisesinde yapmış, 1899'da Harp Okuluna geçmiştir.

Askerî Yaşamı:

6 Aralık 1902'de Harp Okulunu ve 5 Kasım 1905'te Harp Akademisini birincilikle bitiren Kâzım Karabekir, bu başarıları nedeniyle Altın Maa- rif Madalyasıyla ödüllendirilmiştir.

Kurmay Yüzbaşı olarak 3'ncü Ordu emrine atanmış, kurmay stajını Manastır'da yapmış, iki yıllık staj süresince bulunduğu birliklerin katıldığı çarpışmalarda üstün başarı göstermiştir. 1907'de Kıdemli Yüzbaşı olmuş ve Beşinci Rütbeden Mecidi Nişanı ile ödüllendirilerek İstanbul'daki Harp Okulu Tabiye Öğretmen Yardımcılığına, 1908'de de Edirne'deki 3'üncü Tümen Kurmay Başkanlığına atanmıştır.

31 Mart (13 Nisan 1909) Olayı üzerine Hareket Ordusu Mürettep 2'nci Tümen Kurmay Başkanı olarak İstanbul'a gelmiş, Beyoğlu kışlaları ve Yıldız Sarayı'nın ele geçirilmesinde görev almıştır.

1910'da Arnavutluk Ayaklanmasını bastırmak için teşkil olunan Mürettep Kolordu'nun Harekât Şube Müdürlüğüne atanmış, bir süre Kurmay Başkan Vekilliği de yapmıştır. Bazı çarpışmalarda müfreze komutanı olarak kazandığı başarı nedeniyle Dördüncü Rütbeden Osmanî Nişanı ile ödüllendirilmiştir.

15 Ocak 1911'de 10'ncü Tümen Kurmay Başkanlığına atanmış, 27 Nisan 1912'de Binbaşılığa yükseltilmiştir. 22 Haziran 1913'te Edirne savunmasında Bulgarlara esir düşmüş, 29 Eylül 1913'te yapılan İstanbul Antlaşmasından sonra yurda dönmüştür.

9 Aralık 1914'te Yarbay olmuş, Genel Karargâh İstihbarat Şube Müdürlüğünden, 1'nci Kuvve-i Seferiye Komutanlığına atanan Kâzım Karabekir Halep'ten ayrılarak, yaralanmış bulunan Süleyman Askeri Bey'den Irak Havalisi Komutanlığını devralmak üzere Bağdat'a gitmiş ise de komuta değişikliğine neden kalmamış ve 6 Mart 1915'te 14'ncü Tümen Komutanlığına atanarak İstanbul'a gelmiştir. Kısa bir süre sonra da tümeniyile Çanakkale'ye giderek Seddülbahir muharebelerine katılmıştır.

26 Ekim 1915'te 1'nci Ordu, 10 Kasım 1915'te 6'ncı Ordu Kurmay Başkanlıklarına atanan Kâzım Karabekir, 14 Aralık 1915'te Albaylığa yükseltilmiş, Çanakkale'deki başarıları nedeniyle, Harp, Gümüş Muharebe Liyakat ve Gümüş Muharebe İmtiyaz Madalyalarıyla ödüllendirilmiştir.

27 Nisan 1916'da 18'nci Kolordu Komutanlığına atanmış, Irak'ta üstün İngiliz kuvvetleriyle muharebe etmiş ve Alman İkinci Demir Salib Nişanıyla ödüllendirilmiştir.

7 Kasım 1916'da, 6'ncı Ordu Komutanına Dicle doğusundaki birliklerini nehrin batısına almayı önerdiyse de Halil Paşa kabul etmemiş bu yüzden 18'nci Kolordu ağır zayıat vermiştir.

8 Nisan 1917'de 2'nci Kolordu, 27 Aralık 1917'de de 1'nci Kafkas Kolordusu Komutanlıklarına atanmış, Erzincan ve Erzurum'u kurtararak halkın katledilmesini önlemiştir.

Sarıkaş, Kars ve Gümrü'nün alınmasındaki katkı ve başarıları nedeniyle 28 Temmuz 1918'de Mirlivalığa yükseltilmiş, İkinci Rütbeden Kılıçlı Mecidi ve Osmanî Nişanları ve Altın Muharebe Liyakat Madalyası ile ödüllendirilmiştir. Almanya, Avusturya - Macaristan da çeşitli nişan ve madalyalarıyla kendisini onurlandırmışlardır.

Eylül 1918'de Bakü ve Tebriz alınmış, hatta daha ilerilere de gidilmiştir. Fakat 30 Ekim 1918'de Mondros Mütarekesi imzalanınca 1877-1878 hattına çekildi. 24 Aralık 1918'de İngilizler de Batum'u işgal ettiler.

Kâzım Karabekir Paşa, 2 Mart 1919'da 15'nci Kolordu Komutanlığına atanarak Erzurum'a gitti. İzmir'in işgaliyle, millî hareketi hızlandırdı. 9 Haziran 1920'de de Doğu Cephesi Komutanlığı onaylandı.

25 Temmuz 1920'de İngilizlerin boşalttığı Batum'u Gürcülerin işgal etmesini protesto ettik. Kâzım Karabekir Paşa hazırladığı plânı uygulayarak 30 Eylül 1920'de Sarıkamış'ı, 30 Ekimde Kars'ı ele geçirdi. 31 Ekim 1920'de Ferik (Korgeneral)'liğe yükseltildi. 7 Kasım 1920'de Gümrü'yü aldı. Ermeniler ağır zayıyata uğratarak elde edilen silâh, cephane ve malzeme Batı Cephesine gönderildi. Kâzım Karabekir Paşa 2/3 Aralık 1920'de imzalanan Gümrü ve 13 Ekim 1921'de imzalanan Kars Antlaşmalarında Türk Heyetine başkanlık etti.

21 Ekim 1923'te Doğu Cephesi lağvedildi. Kâzım Karabekir Paşa da, 1'nci Ordu Müfettişliğine atandı ve İstiklâl Madalyası ile ödüllendirildi.

31 Ekim 1924'te Ordu Müfettişliğinden istifa ederek Milletvekilliği görevine devam etti ve 17 Kasım 1924'te Meclisteki muhaliflerden oluşan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası (Partisi)'nin liderliğine getirildi.

Kâzım Karabekir Paşa, 1 Kasım 1927'de ordu açığında iken emekliye ayrıldı.

1938'den sonra V ve VIII'nci dönemlerde İstanbul Milletvekili olarak Büyük Millet Meclisinde bulunmuş, 1946-1948 yılları arasında Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı yapmıştır. Bu görevde iken 25 Ocak 1948'de vefat etti.

Kâzım Karabekir, Fransızca, Rusça, Bulgarca ve Almanca bilirdi. Askerî, siyasî, tarihî ve terbiyevî kırtan fazla basılmış eseri bulunmaktadır.¹

Kâzım Karabekir Paşa'nın Askerî Nitelikleri:

Kâzım Karabekir Paşa, ciddî, çalışkan, dürüst, bilgili, cesur, kesin karar sahibi, üstün ahlâklı bir askerdir. Gerek kurmay görevlerinde ve gerekse komuta ettiği birliklerde astlarının güvenini kazanmış, onları sevmiş ve kendisini sevdirmişti. Eğitime çok önem verirdi. Sorumluluktan asla yılmaz kanun ve yönetmeliklerin kendisine tanıdığı yetkileri hiç bir etki altında kalmadan kullanırdı.

Yaşadığı dönemde cereyan eden muharebelerin hemen tümüne katılmış, çok tecrübeli bir komutandı. Doğu Cephesi Komutanı olarak kazandığı zaferler, Türk ve yabancı tüm askerî otoriteler tarafından takdir edilmekte, en kritik dönemde Mustafa Kemal Paşa'ya ve davaya bağlılığı, ve fakârlığı övülmektedir.

Kâzım Karabekir Paşa, iyi yetişmiş bir asker, başarılı bir komutandı.

Kâzım Karabekir'in Katıldığı Savaşlar:

1 Nisan 1910'daki Arnavutluk Ayaklanması ve Balkan Harbindeki görevlerine yaşamı bölümünde değinilmişti.

BİRİNCİ DÜNYA HARBİNDE:

Birinci Dünya Harbi, 3 Ağustos 1914'te bütün Avrupa'yı sarmış, 29 Ekim 1914'te Alman Amirali Suşon komutasındaki Türk donanmasının Karadeniz'deki harp gemilerini batırması ve limanlarını bombardıman etmesi üzerine Ruslar, doğu sınırlarımıza tecavüz ettiler. İngiliz Deniz Kuvvetleri de Akabe, Basra Körfezlerine ve Çanakkale Boğazındaki hedeflere ateş açarak düşmanca durum takındılar. 3 Kasım 1914'te Üçlü Anlaşma Devletleriyle harbe girmiş bulunuyorduk.

Doğu Cephemizde muharebenin şiddetlenmeye başladığı günlerde, Genel Karargâh İstihbarat Şube Müdürü Kurmay Yarbay Kâzım Karabe-

¹ Türk İstiklâl Harbine Katılan Tümen ve Daha Üst Kademelerdeki Komutanların Biyografileri, Gnkur. Harp Tarihi Başkanlığı Yayını, Ankara, Gnkur. Basımevi, 1972, s. 161, 163. Türk Harp Tarihi Derslerinde Adı Geçen Komutanlar, Harp Akademileri Komutanlığı, İstanbul, Harp Akademileri Basımevi, 1983, s. 397 - 404. Karabekir, Kâzım; Yayınlanmış eserleri. Şahsî dosyası.

kir 1'nci Kuvve-i Seferiye (Tümen) Komutanlığına atanmış ve 3 Ocak 1915'te tümeniyle İstanbul'dan ayrılmıştı.

Yarbay Kâzım Karabekir, Halep'e geldiği sırada, Sarıkamış Muharebesi felâketle sonuçlanmış, Irak'ta Rota Muharebesi başlamıştı. 20 Ocak 1915'te Irak ve Havalisi Genel Komutanı Yarbay Süleyman Askeri yaralanmış, yerine Kurmay Yarbay Kâzım Karabekir gönderilmişti. Bağdat'a kadar gittiği halde Yarbay Süleyman Askeri, görevi devretmediği gibi, Kurmay Yarbay Kâzım Karabekir'in harekât plânı üzerindeki önerilerini de dikkate almamıştı; Kâzım Karabekir taarruz istikametinin değiştirilmesini, ikmal teşkilâtının kurulmasını, İngilizleri küçümsememesini, aşiretlere güvenmemesini önermiş, henüz Halep'ten ayrılmamış olan 1'nci Kuvve-i Seferiye'nin Bağdat'a gönderilmesini de Enver Paşa'dan istemişti.

Her iki makamca da önerileri kabul edilmeyen Kâzım Karabekir, 10 Şubat'ta Bağdat'tan ayrılarak İstanbul'a geldi. 14'ncü Tümen Komutanlığına atanmıştı.

Yarbay Süleyman Askeri de, Şuayyibe Muharebesinde birliklerinin % 50'sini kaybederek, intihar etti.

ÇANAKKALE CEPHESİNDE:

Anlaşma Devletleri, 19 Şubat 1915'te Rusların yükünü hafifletmek ve onlara yardım sağlamak amacıyla başlattıkları deniz harekâtı, 18 Mart 1915 günü zaferimizle sonuçlanınca, Boğazları kara harekâtıyla düşürmek için 25 Nisan 1915'te Gelibolu yarımadasına çıkarma yaptılar. (Arıburnu ve Seddülbahir bölgelerine)

Seddülbahir kıyılarına çıkan İngiliz ve Fransız birlikleri, nisan, mayıs, haziran aylarında Kirte, temmuz ayındaki Kerevizdere muharebelerinde yıpranmış, Türk birlikleri de ağır zayıat vermişti. Bu birliklerden Kerevizdere bölgesindeki 4'üncü Tümeni, İstanbul'dan gelen Kurmay Yarbay Kâzım Karabekir Komutasındaki 14'ncü Tümen değiştirdi.

Tümgeneral Fevzi (Mareşal Çakmak) komutasındaki 5'nci Kolordu kuruluşunda muharebeye katılan 14'ncü Tümenin 42 ve 55'nci Alayları cephede, 41'nci Alayı ihtiyatta olmak üzere tertiplenmişti. Karşısında iki tümenli Fransız kolordusu vardı.

6 Ağustos günü başlayan Seddülbahir taarruzu, 7 Ağustos'ta şiddetlendi, 42'nci Alay bölgesine giren Fransız birlikleri, bu alayın karşı taarruzları ve tümen birliklerinin şiddetli ateş desteği karşısında panik halinde çekildiler.

5'nci Kolordu birlikleri, özellikle 14'ncü Tümen de ağır zayıat vermişti.

Kurmay Albay Mustafa Kemal'in yüksek sevk ve idaresindeki Anafartalar Muharebelerini de kaybeden Anlaşma Devletleri birlikleri, 20 Aralık 1915'te Arıburnu kesimini, 9 Ocak 1916'da da Seddülbahir kesimini tamamen tahliye etti.²

IRAK CEPHESİNDE :

Çok geniş yetkilerle 6'ncı Ordu Komutanlığına atanan Von Der Goltz'ün (Alman Mareşali) Kurmay Başkanı olarak 6 Aralık 1915'te Bağdat'a gelen Kâzım Karabekir, 14 Aralık'ta Albaylığa yükseltildi ve 27 Nisan 1916'da da 18'nci Kolordu Komutanlığına atandı. 29 Nisan 1916'da Kütülmare alındı. General Townsend ve 5'nci Tugay Komutanı tutsak edilerek Bursa'daki kampa gönderildiler.

Mareşal Von Der Goltz'ün tifüsten ölmesi üzerine 6'ncı Ordu Komutanlığına Tümgeneral Halil (Korgeneral Kut) atanmıştı. 6'ncı Ordu, 13 ve 18'nci Kolordulardan oluşuyordu. Kurmay Albay Ali İhsan (Tümgeneral Sabis) komutasındaki 13'ncü Kolordu, Bağdat istikametinde ilerleyen Rusların 1'nci Kafkas Kolordusunu Hemedan doğusuna sürmüştü. 22 Aralık 1917'de Ruslarla anlaşma yapılırken, 13'ncü Kolordu Cebeli Hamrin kuzeyine çekildi. (İngilizlerle çarpışarak)

Kurmay Albay Kâzım Karabekir komutasındaki 18'nci Kolordu Süveyce Horu (bataklığı) ile Kütülmare arasındaki Dicle Nehri kuzey kıyılarını ve İmamı Muhammet, Garraf ve Beşare köprübaşı mevzilerini savunmak üzere tertiplenmekteydi.

Kâzım Karabekir, Ordu Komutanına bu köprübaşı mevzilerinde direnmenin sakıncalarını belirtmiş ve buradaki birliklerin de nehrin kuzey kesimine alınarak, kıyı değiştirecek İngiliz birliklerinin karşı taarruzlarla nehre dökülmesini önermişse de Ordu Komutanı köprübaşı mevzilerinin savunulmasında ısrar etmişti.

Taarruza geçen İngiliz birlikleri, önce İmamı Muhammet mevziine üstün kuvvetlerle yöneldi ve sahra tahkimatıyla berkitilmiş bu mevzi yoğun topçu ateşi altına alarak erlerimiz silâhlarını kullanmasına dahi fırsat vermedi. Muharebe alanını şehitlerimizin cesetleri doldurmuştu. Gönderilen takviyeler de aynı şekilde eriyordu. 18'nci Kolordunun mevcudu 18.000'den 5.000'e düştü. Bağdat, İngilizlerin eline geçti.

² Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi, C.V, 3'ncü Kitap, Çanakkale Cephesi Harekâtı, Gnkur. ATASE Bşk. liği, Ankara, Gnkur. Basımevi, 1980, s. 223, 419.

Mütareke hükümlerine rağmen İngilizler, kuzeydeki petrol havzasını ele geçirerek Diyarbakır'a kadar ilerlediler. Bununla da yetinmediler; bölgedeki aşiretleri ayaklandırarak Musul ve Kerkük bölgesinin Misak-ı Millî sınırlarımız dışında kalmasını sağladılar. ³ 6'ncı Ordu Komutanı, Albay Kâzım Karabekir'in önerisini değerlendirseydi, sonuç değişebilirdi.

KAFKAS CEPHESİNDE :

Kurmay Albay Kâzım Karabekir önce, Diyarbakır bölgesindeki 2'nci Kolordu, 27 Aralık 1917'de de Refahiye bölgesindeki 1'nci Kafkas Kolordu Komutanlığına atandı. 3'ncü Ordu'nun ileri harekâtı sırasında, 13 Şubat 1918'de Erzincan'ı, 12 Mart 1918'de de Erzurum'u, Ermeni birlik ve çetelerinden temizledi (Bu illerdeki Rus birlikleri, 18 Aralık 1917'de yapılan anlaşma gereğince ayrılmış, yerlerini Ermeni birlik ve çetelerine bırakmışlardı). Kâzım Karabekir'in Erzurum'un kurtarılmasında, sorumluluğu üstlenerek durumun gerektirdiği icraatı tereddütsüz uygulamasını anmadan geçemiyeceğim.

3'ncü Ordu Komutanı Korgeneral Vehip (Kaçı) Erzurum yönünde 5 ve 9'ncü Kafkas Tümenlerinden birer alayla taarruzî keşif yapılmasını istemişti. Kâzım Karabekir, bir an evvel Erzurum'u ele geçirip ilerdeki harekât için oradaki olanaklardan yararlanmak ve katliamı önlemek amacıyla, 9'ncü Kafkas Tümeni'nin tamamını muharebeye sokarak Ermenileri püskürttü.

15 Nisan 1918'de Sarıkamış, 26 Nisan'da Kars, 15 Mayıs'ta da Gümrü alındı.

Kâzım Karabekir 28 Temmuz 1918'de Tümgeneralliğe yükseltildi. Eylül 1918'de birliklerimiz kuzeyde Bakü'yü, güneyde Tebriz'i ele geçirmişler, ilerlemeyi sürdürüyorlardı.

30 Ekim 1918'de imzalanan Mondros Müterakesi hükümlerine göre, Şubat 1919'a kadar, 1877-1878'deki sınırlarımıza çekilmek zorunda bırakıldık. ⁴

³ Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi; Irak Cephesi Harekâtı, Gnkur. ATASE Bşk.lığı (Müşvedde halinde).

⁴ BELEN, Fahri, Birinci Cihan Harbinde Türk Harbi, C. IV, V, 1917-1918 Harekâtları, Gnkur. Basımevi, Ankara 1967. Çakmak, Fevzi; Büyük Harpte Şark Cephesi Harekâtları, Harp Akademileri Matbaası, İstanbul (Konferanslar halinde).

İSTİKLÂL HARBİNDE :

İtilâf Devletleri, Mondros Mütarekesi'ne dayanarak yurdumuzu parçalayıp bölüşmeye ve stratejik yollara hâkim olmaya başlamışlardı. Kışkırtılan ve desteklenen azınlıklar da, şiddet eylemlerine giriştiler. Halk üzgün ve perişandı. Bölgesel kuruluşlar oluşuyor; fakat toparlanamıyorlardı. Pa-dışah, taç ve tahtını düşünüyor, hükûmet işgalci devletleri gücendirmeme-ye çalışıyordu.

Tümgeneral Kâzım Karabekir bu sırada İstanbul'a geldi. O, İstanbul'da bir şey yapılamayacağı kanısındaydı. Mustafa Kemal de kendisine, "Erzurum'a gitmesini ve orada halkı teşkilâtlandırmasını" önerdi. 15'nci Kolordu Komutanlığını kabul ederek Erzurum'a gitti ve Doğu Cephesi Komutanı olarak Kars ve dolaylarını bir kere daha kurtardı.

Ermeniler, Türk ordusunun Kuzeybatı İran'ı ve Kafkasya'yı boşaltmasını fırsat bilmiş, Gümrü (Leninakan) Açmıyaz'ın bölgelerini, Arpaçay ile Aras Nehri kıyılarını ve İğdir dolaylarını işgal ederek bölgedeki Türklere insanlık dışı davranışlarını sürdürmeye başlamışlardı.

Ermenilerin, Türkler aleyhine giriştikleri bu olaylara ve 19 Haziran 1920'den itibaren Oltu bölgesinde başlattıkları taarruz ve işgal hareketlerine artık bir son vermenin zamanı gelmişti. Ruslar ile başlayan ilişkileri geliştirebilmek için de, direk sınır bağlantısı kurmak gerekliydi. 24 Eylül 1920 Bardız baskını üzerine, 9'ncü Tümen'e, karşı taarruzlarla bu kesimdeki Ermeni mevzilerini ele geçirmesi emredildi. Bu tümenin sağladığı başarıdan yararlanarak 29 Eylül 1920'de genel taarruza geçildi. Harekât başarıyla gelişti ve 30 Eylül sabahı 12'nci Tümen Sarıkamış'a girdi.

Harekâtın ikinci safhası Kars'ın kurtarılmasıydı. Kuvvetli tahkim edilmiş olan bu şehre doğrudan doğruya taarruz ağır zayiata neden olacağından, doğu ve kuzeydoğudan kuşatılarak 30 Ekim 1920'de Kars da ele geçirildi. Ermenilerin Savunma Bakanları ile Genelkurmay Başkanları da esirler arasındaydı.

Bu muharebede iğtinam edilen ikmal maddelerinin büyük kısmı Batı Cephesine gönderilmiş, Kâzım Karabekir de bu başarıları nedeniyle Korge-neralliğe yükseltilmişti.

3 Kasım 1920'de Gümrü istikametinde harekâta devam edildi.6 Kasım akşamı Ermeniler Gümrü batı sırtlarına atıldılar ve barış yapılmasını önerdiler. 7 Kasımda Gümrü ele geçirildi; 2/3 Aralık 1920'de Gümrü Antlaşması yapıldı. Antlaşmanın imzasından bir gün sonra Ermeni Taşnak

Hükûmeti Kızıl Ordu tarafından ortadan kaldırıldığından, Gümrü Antlaşması onaylanamadı. 13 Ekim 1921'de Ermenistan, Gürcistan, Azerbaycan Sosyalist Cumhuriyetleri ve Rusya ile Kars Antlaşması imzalanarak yürürlüğe girdi.

Doğu Cephesi birliklerinden 3'ncü Kafkas Tümeni—11'nci Piyade Alayı hariç— Batı Cephesine gönderildi. Sakarya Meydan Muharebesi ve Büyük Taarruza katıldı.

12'nci Tümen de 4 Ağustos 1921'den itibaren sevke başlandı. 28 Eylül 1921'de Ankara'ya varan bu tümen de Büyük Taarruza katıldı.

11'nci Kafkas Tümeni, Mayıs 1922'de Koçhisar dolaylarında lağvedilerek 21'nci Tümenin teşkili ve bazı birliklerin takviyesi sağlandı.⁵

Görüldüğü gibi, Korgeneral Kâzım Karabekir, Batı Cephesine sadece yiyecek, giyecek, silâh ve cephane göndermekle kalmamış, üç tümeniyle bu cepheyi takviye ederek harbin kazanılmasına da katkıda bulunmuştur.

Edirne ve İstanbul Milletvekilliği yapan Kâzım Karabekir 25 Ocak 1948'de, TBMM Başkanı iken vefat etmiştir. O tarihte Cumhurbaşkanı bulunan İsmet İnönü, 28 Ocak 1948'deki konuşmasını şöyle bitiriyordu:

“... Tarihimiz, Kâzım Karabekir'in Millî Mücadeledeki hizmetlerini vefalı sayfalarında her zaman övünçle anacaktır. Birinci Dünya Harbi'nin felâketli sonucunun ilk gününden başlayarak, hiç sarsılmayan bir inançla meydana atılmış olan pek değerli vatanseverlerinden biriydi. Kâzım Karabekir'in zaferleri, batı ve güney sınırlarımızda ve içeride türlü şekildeki saltanat hareketlerine karşı gerçekten bunalmış olduğumuz bir zamanda yetişmiştir. Ordu ve memlekette oluşan şevk ve sevinç bütün kurtuluş hareketlerimize yepyeni bir atılışın bütün umut ufuklarını açmış, yüreklerimiz taşkın bir minnetin heyecanı ile dolmuştu. Karabekir adı, İstiklâl Harbi'nin büyük abidelerinden biri olarak milletin takdirinde ebedî bir şeref yeri tutacaktır. Büyük komutan, devlet ve siyaset adamı ve kemal sahibi bir insan olarak yüksek nitelikleri ve hiç bir güçlük karşısında yılmayan iman ve iradesi, hafızamızda canlı olarak yaşayacaktır.” Kâzım Karabekir'in Hava Şehitliği'nde bulunan aziz naaşı Devlet Mezarlığı'na nakledilecektir. Ruhu şad olsun.

⁵ Türk İstiklâl Harbi, C. III, Doğu Cephesi (1919-1921) Gnkur. Harp Tarihi Dairesi Başkanlığı, Gnkur. Basımevi, Ankara, 1965.